

VALUABLE ARCHIVALIA RETURNED TO LOWER SILESIA

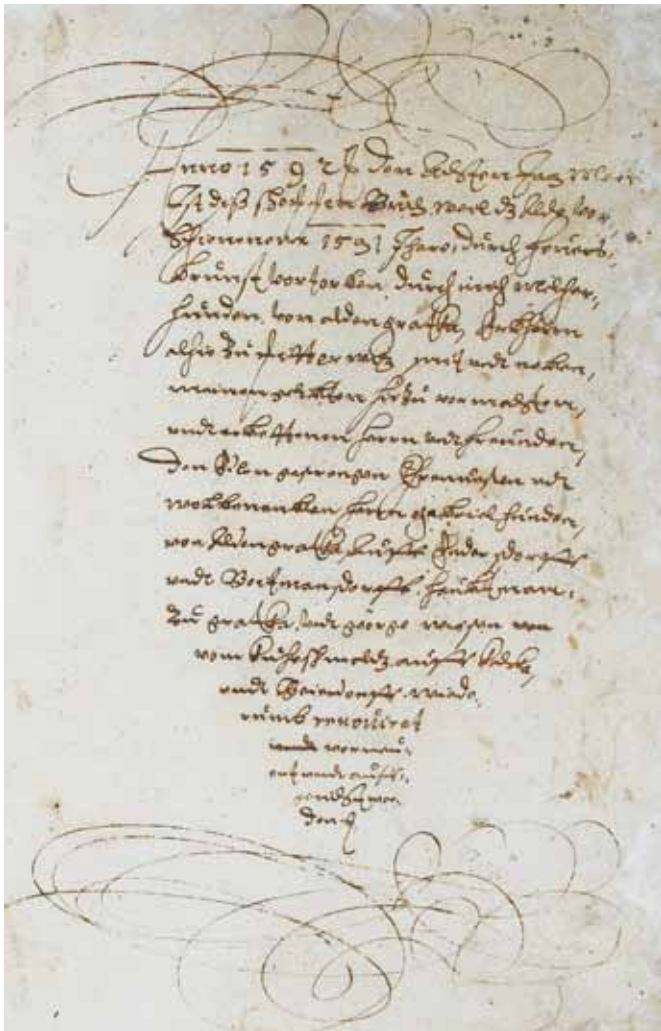
In September 2011 the Czech government handed over archivalia that have so far been stored in Opava and Zamsrk to the State Archive in Wrocław. Some of them are collections relating to: the Międzylesie Estate (Velkostatek Mezilesi), the Wilkanów Estate, (Velkostatek Wilkanów), the Office of the Land Council Bolesławiec (Landrat Bunzlau), as well as Records of the Ząbkowice Śląskie – Ziębice Estate (Velkostatek Ząbkowice – Ziębice). The archives refer to the years 1570-1945 and encompass places located in the southern poviat of Lower Silesia, including the history of the „free smaller state of Ziębice-Ząbkowice” which existed since 1795. The extant archive materials comprise files on the economy, ownership, controversial issues and legal proceedings, church and educational matters. Making them accessible to all those that use the archives will certainly make it possible to complete their knowledge on the basis of extremely valuable sources, which have so far been almost inaccessible to ordinary researchers.

BARTOSZ GRYGORCEWICZ

CENNE ARCHIWALIA PONOWNIE NA DOLNYM ŚLĄSKU

Przypadający w ubiegłym roku jubileusz dwustulecia powstania Archiwum Państwowego we Wrocławiu stał się okazją do przekazania przez rząd Czeskiej Republiki kilku zespołów archiwalnych, przechowywanych dotychczas przez Zemske Archiwum w Opawie oraz Statni Oblastni Archiv w Zamrsku, a odnoszących się do obszaru Dolnego Śląska.

Pierwsza strona księgi hipotecznej miejscowości Stoszowice (Peterwitz), 1597 r.

Wśród przekazanych zespołów archiwalnych znalazły się: Majątek Międzylesie (Velkostatek Mezilesi), 1851–1870, 50 j.a., 0,25 mb, Majątek Wilkanów, (Velkostatek Wilkanów), 1815–1890, 28 j.a., 0,25 mb, Urząd radcy ziemskiego w Bolesławcu (Landrat Bunzlau), 1938–1945, 1 j.a., 0,10 mb, oraz Akta majątku Ząbkowice Śląskie – Ziębice.

Wspomniane materiały archiwalne dotyczą południowych powiatów Dolnego Śląska a wśród nich największe znaczenie dla regionu mają dokumenty dotyczące majątku Ząbkowice Śląskie – Ziębice (Velkostatek Ząbkowice – Ziębice), obejmujące 2753 j.a. 56,60 mb. Wiele spośród nich dotyczy bowiem tzw. wolnego państwa stanowego ziębicko-ząbkowickiego (freie Standesherrschaft Münsterberg – Frankenstein), utworzonego w 1795 r., a należącego do rodziny von Schlabendorf. W 1803 r. stało się ono własnością Konstantego Schlabendorfa, który wkrótce później odziedziczył majątki Stulejów (Schlause), Rososznicza (Olbersdorf), Potworów (Riegersdorf) i Grochowa (Grochau). W 1858 r., na mocy testamentu hrabiego von Schlabendorfa, majątek został podzielony pomiędzy córki Teresę i Annę. Ta ostatnia w 1870 r. poślubiła Franciszkę von Deym, który był m.in. właścicielem majątku Hosinne – Nove Zamky.

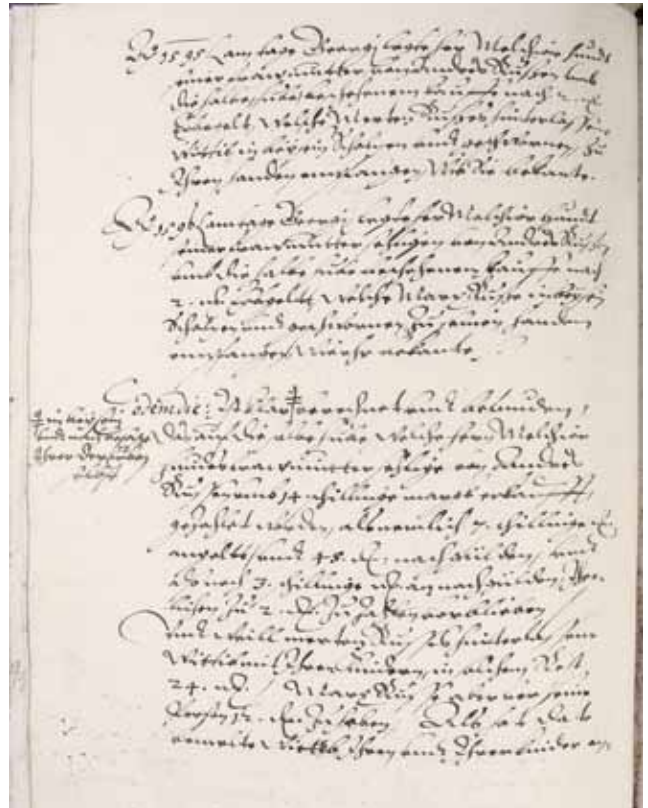
Faktyczny podział majątku nastąpił jednak około roku 1870, kiedy to starsza córka Teresa (po ślubie hrabianka Chamarre), otrzymała w posagu majątek Stolec – Pilchów (Stolz – Reiszagel), Stulejów (Schlause) oraz Rososznicę (Olbersdorf). Młodszej Annie, pozostało państwo stanowe ziębicko-ząbkowickie o powierzchni 1191 ha w tym 423 ha lasów. Majątek Opolnica – Wilcza (Giersdorf – Wiltsch) oraz Grochów – Potworów (Grochau – Riegersdorf), pozostał jako niepodzielny i po śmierci dziedziczek miał zostać przejęty przez dzieci. Jednak po bezpotomnej śmierci Teresy w/w majątki przypadły pięciorgu dzieciom Anny: Franciszkowi, Konstantemu, Janowi, Blance oraz Izabeli. Franciszek jako najstarszy, po śmierci matki od roku 1919 stał się dziedzicem państwa ziębicko-ząbkowickiego. Po jego śmierci (1926), majątek (poza zamkiem w Hostinie) kupiła rodzina kupca Polickiego z Jaromierza. Jego syn Hubert sprzedał majątek w 1936 r. Johannesowi von Welczek, późniejszemu ambasadorowi Niemiec w Paryżu. Siedzibą zarządu tych dóbr były do 1939 r. Ząbkowice Śląskie (Frankenstein), a następnie Bila Voda (Weisswasser). Akta, złożone początkowo w Ząbkowicach Śląskich oraz Stolcu, w 1939 r. trafiły do

Po lewej:
Strona tytułowa
czasopisma
„Nachrichtenblatt
des Kreiswirt-
schaftverbandes
Frankenstein“,
nr 9, Jahrgang 2,
1923 r.

Po prawej
(od góry):
Fragment księgi
hipotecznej
miejscowości
Stoszowice
(Peterwitz),
1597 r.

Poniżej:
Korespondencja
dotycząca dostaw
drewna
dla potrzeb
budowy zamku
w Żąbkowicach
Śląskich
(II poł. XVI w.)

pałacu położonego we wsi Bila Voda [Weisswasser]. Po zakończeniu II wojny światowej pozostające na terenie Czechostowacji akta przewieziono do Bruntalu, skąd w 1952 r. trafiły do Opawy. W latach 1953–1961 akta przechowywano w archiwum w Javorniku, a następnie ponownie przewieziono je do Opawy. Tu, w 1967 r., zespół archiwistów kierowany przez dra A. Turka uporządkował zespół dokumentów, sporządzając inwentarz do akt zespołu.

Wśród najstarszych dokumentów, pochodzących z drugiej połowy XVI w., na szczególną uwagę zasługują księga hipoteczna wsi Stoszowice [Peterwitz], pozwalająca na odtworzenie historii tej miejscowości aż do potowy XVII w., oraz akta odnoszące się do budowy żąbkowickiego zamku. Część akt (lata 1749–1888) dotyczy też spraw majątkowych rodzin von Deym oraz von Schlabendorf. Znajdziemy tu m. in. umowy kupna – sprzedaży, dzierżawy majątków oraz legatów i patronatów nad szkołami.

Osoby zainteresowane historią Kościoła na Dolnym Śląsku odnajdą tu również szczegółowe informacje dotyczące ustanowienia parafii, przebudowy obiektów sakralnych, sprawozdania z wizytacji oraz dane związane z organizacją sieci szkolnej i obsadą stanowisk duchowych. Jedynym minusem jest, niestety, brak dokumentacji technicznej powyższych obiektów.

Poznanie zagadnień odnoszących się do sytuacji gospodarczej różnych miejscowości umożliwiają akta finansowo-gospodarcze rewirów leśnych, sprawozdania kopalni magnezytu oraz niklu, sprawozdania tartaków oraz plany gospodarcze poszczególnych majątków. Dokumenty te wskazują na bardzo szerokie zaangażowanie członków rodziny von Deym i von Schlabendorf w różne przedsięwzięcia gospodarcze, które służyć miały nie tylko własnym celom, ale – jak w przypadku rozbudowy infrastruktury drogowej – także lokalnej społeczności.

Przekazane materiały archiwalne wzbogaciły w istotny miarę narodowy zasób archiwalny, umożliwiając wszystkim zainteresowanym pogłębienie dotychczasowego stanu wiedzy o przeszłości Dolnego Śląska. Będzie to miało niewątpliwie duże znaczenie w sytuacji rosnącego zainteresowania historią regionalną nie tylko u osób prywatnych, instytucji kulturalno-oświatowych, ale i lokalnych samorządów. Wobec powyższego decyzja rządu Czech zasługuje na szczególne uznanie jako działanie służące pogłębieniu międzynarodowej współpracy w sferze kulturalnej.

Fot. autor

